

Zaak C-229/20

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

29 mei 2020

Verwijzende rechter:

Sofiyski rayonen sad (Bulgarije)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

29 mei 2020

Verzoeker:

P

Verweerster:

„K” EOOD

Voorwerp van het hoofdgeding

Consumentenkredietovereenkomst, waarin de totale kosten van het krediet niet duidelijk zijn bepaald – Evenredigheid van de in het nationale recht in dergelijke gevallen vastgestelde sanctie (nietigheid van de overeenkomst), met het oog op de bepalingen van richtlijn 2008/48/EG – Sluiten van een afzonderlijke overeenkomst aangaande het verrichten van nevendiensten, die rechtstreeks verband houden met consumentenkredietovereenkomsten en met de mogelijkheid om de contractuele termijnen te wijzigen en uit te stellen – Mogelijke oneerlijkheid overeenkomstig richtlijn 93/13/EEG van een vergoedingsclausule voor dat pakket diensten – Vraag van welke aard deze nevendiensten moeten zijn om te worden beschouwd als onderdeel van het eigenlijke voorwerp van de overeenkomst – Vraag of de kosten van dergelijke nevendiensten moeten worden beschouwd als onderdeel van de „totale kosten van het krediet”, op grond waarvan overeenkomstig richtlijn 2008/48/EG het jaarlijks kostenpercentage wordt vastgesteld.

Voorwerp en rechtsgrondslag van het verzoek om een prejudiciële beslissing

Uitlegging op grond van artikel 267 VWEU van richtlijn 2008/48/EG van het Europees Parlement en de Raad, evenals van richtlijn 93/13/EEG van de Raad in verband met de tegengeworpen nietigheid van een consumentenkredietovereenkomst wegens oneerlijke of nietige clausules in een afzonderlijke overeenkomst aangaande het verrichten van nevendiensten in verband met het verleende krediet.

Prejudiciële vragen

1. Moet artikel 3, onder g), van richtlijn 2008/48/EG aldus worden uitgelegd dat de vergoedingen voor nevendiensten, die bij een consumentenkredietovereenkomst zijn overeengekomen, zoals de vergoedingen voor de mogelijkheid tot uitstel van betaling en van vermindering van termijnen, deel uitmaken van het jaarlijks kostenpercentage voor het krediet?
2. Moet artikel 10, lid 2, onder g), van richtlijn 2008/48/EG aldus worden uitgelegd dat de onjuiste vermelding van het jaarlijks kostenpercentage in een kredietovereenkomst tussen een ondernemer en een consument als kredietnemer, moet worden beschouwd als ontbrekende vermelding van het jaarlijks kostenpercentage in de kredietovereenkomst en de nationale rechter de in het nationale recht vastgestelde rechtsgevolgen moet toepassen voor de ontbrekende vermelding van het jaarlijks kostenpercentage in een consumentenkredietovereenkomst?
3. Moet artikel 22, lid 4, van richtlijn 2008/48/EG aldus worden uitgelegd dat een in het nationale recht vastgestelde sanctie in de vorm van de nietigheid van de consumentenkredietovereenkomst, volgens welke alleen de verleende hoofdsom moet worden terugbetaald, evenredig is wanneer het jaarlijks kostenpercentage niet nauwkeurig is vermeld in de consumentenkredietovereenkomst?
4. Moet artikel 4, leden 1 en 2, van richtlijn 93/13/EEG aldus worden uitgelegd dat de vergoedingen voor een pakket nevendiensten, waarin is voorzien in een afzonderlijke aanvullende overeenkomst bij een consumentenkredietovereenkomst als hoofdovereenkomst, moeten worden beschouwd als onderdeel van het eigenlijke voorwerp van de overeenkomst en derhalve geen voorwerp kunnen zijn van de toetsing van de oneerlijkheid?
5. Los van het antwoord op de derde prejudiciële vraag: moet artikel 3, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG juncto punt 1, onder o), van de bijlage bij de richtlijn, aldus worden uitgelegd dat een clausule in een overeenkomst aangaande nevendiensten bij een consumentenkrediet oneerlijk is, wanneer de consument daarin de abstracte mogelijkheid wordt geboden zijn betalingen uit te stellen en anders te plannen en hij ook vergoedingen moet betalen wanneer hij geen gebruik maakt van deze mogelijkheid?

Aangevoerde Unierechtelijke bepalingen en rechtspraak

Richtlijn 2008/48/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2008 inzake kredietovereenkomsten voor consumenten en tot intrekking van richtlijn 87/102/EEG van de Raad, in het bijzonder artikel 3, onder g); artikel 4, leden 1 en 2; artikel 10, lid 2, onder g); artikel 23.

Richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten, in het bijzonder artikel 3, lid 1; artikel 4, lid 1; artikel 5; punt 1, onder o), van de bijlage bij de richtlijn.

Arrest van 20 september 2018, EOS KSI Slovensko, C-448/17 (EU:C:2018:745).

Arrest van 9 november 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15 (EU:C:2016:842).

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Zakon za zadalzhniata i dogovorite (wet inzake verbintenissen en overeenkomsten; hierna: „ZZD”), in het bijzonder artikelen 26, 34 en 55.

Zakon za potrebitelskia kredit (wet op het consumentenkrediet; hierna: „ZPK”), in het bijzonder artikelen 10a, 11, 19, 21 tot en met 24 en 33, evenals § 1 van de Dopalnitelni razporedbi (aanvullende bepalingen) bij deze wet.

Zakon za zashtita na potrebitelite (wet op de consumentenbescherming; hierna: „ZZP”), in het bijzonder artikelen 146 tot en met 148.

Korte uiteenzetting van de feiten en de procedure

- 1 Op 13 april 2017 sloten de in Sofia (Bulgarije) wonende P en de eveneens aldaar gevestigde niet-bancaire financiële instelling „K” EOOD een consumentenkredietovereenkomst. Aan verzoeker werd op grond van deze overeenkomst een geldbedrag ter hoogte van 3000 Leva (BGN) (ongeveer 1 500 EUR) geleend voor de duur van 24 maanden. Voor dit krediet is een jaarlijkse rente ter hoogte van 41,17 % vastgesteld en het jaarlijks kostenpercentage bedraagt 49,89 %. Er is overeengekomen dat het krediet moet worden terugbetaald in 24 gelijke maandelijkse termijnen. De vastgestelde dagelijkse rentevoet bedraagt 0,11 %. Daardoor bedraagt de totale verplichting voor het krediet 4 451,04 BGN (ongeveer 2 225 EUR). Met de ondertekening van de kredietovereenkomst heeft verzoeker ingestemd met de algemene voorwaarden van verweerster.
- 2 Naast de kredietovereenkomst is een afzonderlijke overeenkomst gesloten aangaande nevendiensten. Daarin is bepaald dat verzoeker recht heeft op een pakket van vijf nevendiensten: „1. Prioritaire verificatie en uitbetaling van het consumentenkrediet; 2. Mogelijkheid om de betaling van een bepaald aantal aflossingstermijnen uit te stellen; 3. Mogelijkheid om een bepaald aantal

aflossingstermijnen te verminderen; 4. Mogelijkheid om de vervaldatum te wijzigen; 5. Vereenvoudigde procedure voor de verlening van aanvullende middelen.”

- 3 De prijs van dat pakket nevendiensten bedraagt 3 601,44 BGN (ongeveer 1 800 EUR), verdeeld in termijnen met dezelfde looptijd als de termijnen van het krediet. Daardoor bedraagt het totale bedrag dat in het kader van de hoofdkredietovereenkomst en het pakket nevendiensten moet worden terugbetaald 8 052,48 BGN (ongeveer 4 026 EUR).
- 4 Van de gekozen diensten kan overeenkomstig de algemene voorwaarden van verweerster alleen onder bepaalde voorwaarden gebruik worden gemaakt. De mogelijkheid om de betaling van een bepaald aantal termijnen uit te stellen, is bijvoorbeeld verbonden aan een bepaalde reden zoals het verlies van de arbeidsplaats of ziekte, en er kunnen slechts ten hoogste vier termijnen worden uitgesteld; de vermindering van de termijnen is eveneens slechts toegestaan voor ten hoogste vier contractuele termijnen. Voor elk afzonderlijk beroep op de genoemde diensten wordt een schriftelijke aanvullende overeenkomst gesloten.
- 5 Volgens de overeenkomst aangaande nevendiensten vormt deze geen voorwaarde voor de sluiting van de consumentenkredietovereenkomst of voor de verlening van het krediet tegen de aangeboden voorwaarden. Er wordt uitdrukkelijk op gewezen dat de klant deze overeenkomst vrijwillig aangaat, de inhoud ervan begrijpt en met de ondertekening van de overeenkomst instemt met alle clausules ervan.
- 6 Er is bepaald dat verweerster de nevendiensten alleen als mogelijkheid ter beschikking stelt, terwijl de kredietnemer de betaling ervan verschuldigd is, ongeacht of hij er een beroep op doet. De vergoeding voor de diensten is weliswaar onmiddellijk opeisbaar, maar wordt bij een correcte terugbetaling van het krediet overeenkomstig de maandelijkse termijnen uitgesteld.
- 7 Verzoeker heeft tweemaal een beroep gedaan op een nevendienst uit het pakket. De eerste maal verzocht hij om uitstel van twee contractuele maandelijkse termijnen. In dat verband is een bijlage bij de kredietovereenkomst ondertekend, waarmee de betaling van de in augustus en september 2017 opeisbare termijnen werd uitgesteld. Met een tweede bijlage werd ook de betaling van de zevende termijn overeenkomstig het aflossingsschema uitgesteld.
- 8 Verzoeker heeft bij de verwijzende rechter een vordering ingesteld en voert aan dat verscheidene clausules van de consumentenkredietovereenkomst dwingende wettelijke bepalingen schenden of oneerlijk zijn, zodat deze overeenkomst nietig is.

Voornaamste argumenten van partijen in het hoofdgeding

- 9 Het belangrijkste argument van verzoeker is dat de overeenkomst in zijn geheel nietig is, aangezien verscheidene clausules van de overeenkomst dwingende wettelijke bepalingen schenden of oneerlijk zijn. Derhalve heeft verweerster niet het recht een contractuele vergoeding van verzoeker te ontvangen. Verzoeker vordert de teruggave van hetgeen is verkregen door verweerster (overeenkomstig het beginsel van artikel 34 van de ZZD, volgens welk hetgeen op grond van een nietige overeenkomst is verkregen, moet worden teruggegeven, evenals het beginsel van artikel 23 van de ZPK, volgens welk de consument in geval van nietigheid van de consumentenkredietovereenkomst alleen verplicht is tot terugbetaling van het verkregen bedrag, zonder vergoedingen en rente). Verzoeker vordert dat verweerster hem het op grond van de nietigheid van de overeenkomst zonder rechtsgrond teveel betaalde bedrag vergoedt.
- 10 Verzoeker benadrukt dat de kredietovereenkomst volgens de algemene voorwaarden van de kredietgever bij een betalingsachterstand van meer dan 30 dagen automatisch eindigt. In tegenstelling tot deze clausule is bovendien geregeld dat de kredietnemer in het geval van een dergelijke „beëindiging” alle contractuele termijnen volledig moet betalen. Verzoeker stelt derhalve dat hij zich in het geval van financiële moeilijkheden volgens de clausules van de overeenkomst niet zou kunnen bevrijden van de bijzonder belastende verplichting tot betaling van het pakket nevendiensten, wat een van de gronden is voor de gestelde nietigheid van de kredietovereenkomst.
- 11 Verzoeker voert verder aan dat de clausules betreffende de betaling van het pakket nevendiensten oneerlijk zijn, aangezien hij verplicht is te betalen voor een „dienst”, waar hij in werkelijkheid mogelijkwerijs geen gebruik van zal maken. Hij wijst erop dat de mogelijkheid tot uitstel en tot vermindering van de aflossingstermijnen, zelfs bij de aankoop van een pakket nevendiensten uiteindelijk niet automatisch bestaat, maar dat de instemming van de kredietgever vereist is om van die diensten gebruik te maken. Verzoeker stelt derhalve dat hij voor diensten betaalt die hij niet verkrijgt, hetgeen een typisch oneerlijke clausule vormt in de zin van punt 1, onder o), van de bijlage bij richtlijn 93/13/EEG.
- 12 In het in de onderhavige procedure opgestelde accountantsverslag wordt geconcludeerd dat het jaarlijks kostenpercentage 49,89 % bedraagt, wanneer dat alleen wordt berekend op basis van de verplichtingen uit de hoofdkredietovereenkomst. Wanneer echter de prijs voor het pakket nevendiensten wordt meegeteld in de berekeningsformule voor het jaarlijks kostenpercentage, loopt dat op tot 216,05 %.
- 13 In dat verband benadrukt verzoeker dat de wet op het tijdstip van het sluiten van de kredietovereenkomst verbood dat het jaarlijks kostenpercentage in het kader van de kredietovereenkomst meer dan het vijfvoudige bedroeg van de wettelijke rente van 10 % per jaar voor de periode van terugbetaling van het krediet, zodat het maximale jaarlijks kostenpercentage 50 % mocht bedragen. Volgens artikel

19, lid 5, van de ZPK zijn contractuele clausules die leiden tot overschrijding van deze drempelwaarde nietig. Bovendien is volgens artikel 21, lid 1, van deze wet eveneens elke clausule van een consumentenkredietovereenkomst nietig die tot doel of tot gevolg heeft dat de vereisten van deze wet worden omzeild. Daarenboven is volgens de ZPK (artikel 22 juncto artikel 11, lid 1, punt 10) een consumentenkredietovereenkomst waarin het jaarlijks kostenpercentage niet is vermeld, nietig en de consument is dan alleen verplicht het door hem daadwerkelijk ontvangen bedrag, zonder rente en kosten, terug te betalen.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzing

- 14 Voor de verwijzende rechter rijst om te beginnen de vraag of de onnauwkeurige vermelding van de hoogte van het jaarlijks kostenpercentage in een consumentenkredietovereenkomst gelijk moet worden gesteld met de ontbrekende vermelding van dat kostenpercentage. Gelet op het vereiste dat clausules in consumentenovereenkomsten duidelijk zijn opgesteld en aangezien elke onnauwkeurigheid moet worden uitgelegd in het nadeel van de ondernemer (artikel 147 van de ZZP juncto artikel 24 van de ZPK), is de rechter geneigd tot deze conclusie te komen. De vermelde bepalingen zetten artikel 5 van richtlijn 93/13/EEG om in nationaal recht.
- 15 In het arrest EOS KSI Slovensko (C-448/17) heeft het Hof geoordeeld dat een onduidelijk geformuleerde clausule aangaande de hoogte van het jaarlijks kostenpercentage niet voldoet aan het vereiste van artikel 4, lid 2, van de richtlijn betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten en dat de aangezochte rechter derhalve het recht heeft om dergelijke clausules niet toe te passen. In het onderhavige geval rijst de vraag of dat principe eveneens geldt wanneer de ondernemer de hoogte van het jaarlijks kostenpercentage bewust onnauwkeurig vermeldt, teneinde het krachtens het nationale recht geldende verbod op buitensporige verhoging van het jaarlijks kostenpercentage te omzeilen.
- 16 In de tweede plaats stelt de verwijzende rechter de vraag of kosten, zoals in het onderhavige geval de kosten voor het pakket nevendiensten moeten worden meegenomen in de formule voor de berekening van het jaarlijks kostenpercentage in een consumentenkredietovereenkomst. De vaststelling van het jaarlijks kostenpercentage is door artikel 3, onder g), van richtlijn 2008/48/EG volledig geharmoniseerd en het Hof moet derhalve duidelijk maken of de berekening van het jaarlijks kostenpercentage vergoedingen voor nevendiensten moet omvatten zoals die welke in het onderhavige geval tussen partijen zijn overeengekomen.
- 17 Dienaangaande is de verwijzende rechter van mening dat de formule voor de vaststelling van het jaarlijks kostenpercentage van een krediet zo goed mogelijk te voorzien moet zijn. Bijgevolg moeten bepaalde met het krediet samenhangende betalingen, met inbegrip van de betalingen in verband met de aflossing ervan, altijd worden beschouwd als kosten van de kredietovereenkomst. De omstandigheid dat een krediet onder flexibele of eerder „starre” voorwaarden kan

worden aangegaan, mag de consument niet in het ongewisse laten met betrekking tot de prijs van de hem verleende aanvullende flexibiliteit. De consument zou beter in staat zijn te kiezen tussen kredietproducten, wanneer de vergoedingen voor uitstel of wijziging van betalingen, die zelfs verschuldigd zijn wanneer geen gebruik wordt gemaakt van deze rechten, zouden zijn opgenomen in het jaarlijks kostenpercentage. In het andere geval zou de consument ingewikkelde wiskundige berekeningen moeten uitvoeren om een afweging te maken tussen het risico ten gevolge van de noodzakelijkheid om zijn betalingen uit te stellen en het risico ten gevolge van zijn beslissing om deze te verhogen. Derhalve is de verwijzende rechter van mening dat de kosten voor uitstel evenals de wijze van aflossing van het krediet moeten worden meegenomen in de methode voor de berekening van het jaarlijks kostenpercentage.

- 18 Voor de verwijzende rechter is in de derde plaats de vraag van belang of de genoemde nevendiensten een „dwingende voorwaarde vormen om het krediet überhaupt te verlenen” en of de „verlening van het krediet uit het gebruik” van deze nevendiensten voortvloeit. Bij de beantwoording van deze vraag moet het Hof in aanmerking nemen dat in de onderhavige procedure vaststaat dat om de aan de orde zijnde nevendiensten vrijwillig is verzocht door de consument bij het sluiten van de kredietovereenkomst – in de procedure is niet tegengeworpen dat verzoeker is misleid betreffende de aard van de door hem gesloten overeenkomst. Evenmin is er gesteld dat verweerster niet zou hebben ingestemd met de kredietverlening zonder betaling van deze nevendiensten. Er dient echter te worden opgemerkt dat deze nevendiensten reeds moeten worden betaald bij het sluiten van de overeenkomst, maar dat er mogelijk geen gebruik van wordt gemaakt. Bovendien moet in aanmerking worden genomen dat deze diensten geheel samenhangen met de wijze van aflossing van het krediet en niet met de verkrijging van andere waren of goederen door verzoeker, die niet overeenstemmen met het hem reeds toegekende geldbedrag. Volgens de verwijzende rechter is eveneens van belang dat deze diensten ter beschikking worden gesteld na de ondertekening van aanvullende schriftelijke overeenkomsten en dat er talrijke voorwaarden zijn verbonden aan het gebruik ervan.
- 19 Bovendien moet worden beoordeeld of het nationale recht voor het geval van een niet duidelijke vermelding van het jaarlijks kostenpercentage in een consumentenkredietovereenkomst voorziet in een passende sanctie. Volgens het arrest Home Credit Slovakia (C-42/15, punt 4 van het dictum) kunnen nationale bepalingen die voorzien in de nietigheid van een consumentenkredietovereenkomst wegens onbeduidende onnauwkeurigheden van de inhoud ervan, een onevenredige sanctie vormen in de zin van artikel 23 van richtlijn 2008/48/EG. In het onderhavige geval dient door middel van uitlegging te worden verduidelijkt of het verband met een onnauwkeurige vermelding van de rentevoet in een kredietovereenkomst ertoe moet leiden dat de juridische gevolgen van de overeenkomst worden beëindigd en de consument wordt bevrijd van zijn verplichting tot betaling van rente en kosten.

- 20 Volgens de verwijzende rechter kan de kredietgever, wanneer er sprake is van een duidelijke formule voor de vaststelling van het jaarlijks kostenpercentage, zonder moeilijkheden het risico van de sanctie in de vorm van het verlies van rente en zijn totale contractuele inkomsten, vermijden. Tegelijkertijd kan de onnauwkeurige kostenvermelding de consument misleiden en een concurrentievoordeel verschaffen ten opzichte van de producten van andere marktdeelnemers. Derhalve gaat de verwijzende rechter ervan uit dat de wet de onjuiste vermelding van het jaarlijks kostenpercentage door de kredietgever zwaarder kan sanctioneren.
- 21 In de laatste plaats rijst de vraag of de clausules met betrekking tot de betaling door verzoeker van een pakket nevendiensten, in het onderhavige geval jegens hem bindende werking kunnen hebben. Enerzijds gaat het daarbij om een vraag van nationaal recht, dat het maximumbedrag van de kredietkosten begrenst in het hierboven genoemde artikel 19 van de ZPK. Anderzijds gaat het daarbij echter eveneens om een vraag van Unierecht, aangezien de betaling van nevendiensten kan berusten op de toepassing van oneerlijke clausules in consumentenovereenkomsten.
- 22 Met betrekking tot het vereiste in artikel 4, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG, dat oneerlijke clausules niet het eigenlijke voorwerp van de overeenkomst mogen betreffen, twijfelt de verwijzende rechter, gelet op de omstandigheid dat het pakket nevendiensten afzonderlijk is overeengekomen, of het kan worden beschouwd als „eigenlijk voorwerp” van een met de kredietovereenkomst verbonden overeenkomst of als aanvullende voorwaarde van de kredietovereenkomst. Voor het laatstgenoemde pleiten het verband tussen beide overeenkomsten en de omstandigheid dat de vergoedingen voor de nevendiensten niet in de overeenkomst aangaande het verrichten ervan zijn geregeld, maar in de consumentenkredietovereenkomst zelf.
- 23 De verwijzende rechter is geneigd aan te nemen dat, wanneer bepalingen van Unierecht overeenkomsten regelen aangaande het verrichten van met kredietovereenkomsten verbonden diensten, deze diensten geen betrekking zouden mogen hebben op de wijze waarop het krediet wordt verleend of wordt terugbetaald. Volgens de verwijzende rechter gelden deze regelingen veeleer voor andere diensten, die de verlening van een geldbedrag aanvullen, zoals bijvoorbeeld elektronische betaaldiensten, toegang tot diensten van de informatiemaatschappij en soortgelijke diensten. Derhalve lijkt verzoekers stelling gegrond dat het niet gaat om nevendiensten. Bovendien mag niet buiten beschouwing worden gelaten dat kredietgevers geldbedragen verlenen met het doel zich met regelmatige tussenpozen te verzekeren van een voorzienbare winst en dat het uitstel en een andere planning van betalingen zijn verbonden met risico's voor de kredietgever. Derhalve kan de toekenning van de mogelijkheid van dergelijke financiële verlichtingen voorwerp vormen van een vergoeding.
- 24 Volgens de verwijzende rechter moet de vraag of dergelijke kosten voor nevendiensten altijd moeten worden beschouwd als berustend op oneerlijke

clausules, ontkennend worden beantwoord. Dat moet echter inhouden dat de consument bij betaling van de aanvullende vergoedingen voor dergelijke diensten, gerechtigd is er bijna automatisch gebruik van te maken.

WERKDOCUMENT